

Marek Andrzej LEBENSZTEJN

OCHRONA PRZYRODY ORAZ ASPEKTY PRAWNE UDOSTĘPNIANIA TURYSTYCZNEGO OBSZARÓW CHRONIONYCH

Marek Andrzej Lebensztein, mgr – radca prawny

adres korespondencyjny:

e-mail: leben@pro.wp.pl

NATURE CONSERVATION AND LEGAL ASPECTS OF MAKING PROTECTED AREAS ACCESSIBLE TO TOURISTS

SUMMARY: Protected Areas are a part of the global nature protection system. More and more frequently they become a primary destination for individual and organized tourism. However, one should have in mind that tourism is one of the primary problems in environmental protection activities. The article presents the elementary legal fundamentals of nature conservation in Poland, regulatory forms of nature protection and the aspects of making Protected Areas accessible to the tourists.

KEYWORDS: nature conservation, environmental law, Protected Areas, Nature Conservation Act, tourism

Wstęp

Turystyka jest stymulatorem wzrostu gospodarczego oraz przyczynia się do tworzenia nowych miejsc pracy na świecie. Sektor ten bezpośrednio i pośrednio odpowiada za 8,8% miejsc pracy, 9,1% światowego produktu krajowego brutto (GDP), 5,8% światowego eksportu i 4,5% światowych inwestycji. Organizacja WTTC (*The World Travel & Tourism Council*) szacuje, iż w samej Afryce Subsaharyjskiej w ciągu najbliższych 10 lat może zostać utworzonych około 3.8 miliona miejsc pracy w sektorze turystycznym¹.

Wybrane aspekty ochrony przyrody

Początkowo ochrona przyrody obejmowała wyłącznie wybrane zwierzęta czy rośliny, gdyż traktowano je jako obiekty religijne, wkrótce jednak pojawiły się prawa mające na celu ochronę zwierząt łownych i przyznające przywilej polowania na szczególnie cenne gatunki władcom² (tak zwane regalia³). To właśnie faktowi, iż początkowo stanowiła tereny łowieckie wielkich książąt litewskich, królów polskich, a później i carów zawdzięcza swoje istnienie Puszcza Białowieska.

W XIX wieku zaczęły powstawać pierwsze obiekty, które można uznać za obszary chronione w dzisiejszym rozumieniu. W wielu krajach uchwalono specjalne ustawy, których celem była ochrona wybranych gatunków zwierząt i roślin, a także szczególnie cennych terenów. Od momentu powstania w 1872 roku pierwszego na świecie parku narodowego – Parku Narodowego Yellowstone, na całym świecie powstało tysiące podobnych obiektów. Obszary takie stanowią często ostatnie ostoje dzikich zwierząt i roślin, które nie występują już nigdzie w przyrodzie⁴. Tworzenie obszarów chronionych jest obecnie właściwie jedynym sposobem, w jaki rządy i inne podmioty są w stanie właściwie zarządzać zasobami Ziemi.

¹ I. Christie, E. Fernandes, H. Messerli, L. Twining-Ward, *Tourism in Africa: Harnessing Tourism for Growth and Improved Livelihoods*, Waszyngton 2014, s. 1.

² J. Radziejowski, *Obszary chronionej przyrody. Historia, stan obecny, wyzwania przyszłości*, Warszawa 2011, s. 15.

³ Regalia (regale) – w średniowieczu: prawa, przywileje przysługujące wyłącznie panującemu, por. *Słownik języka polskiego*, www.sjp.pl [01-11-2015].

⁴ J. Radziejowski, op. cit., s. 15 i 31.

Liczba obszarów chronionych na świecie systematycznie ulega powiększeniu, na przestrzeni lat 1962-2014 prawie 23 razy (z 9 214 obszarów chronionych w roku 1962 do 209 429 w roku 2014⁵), (tabela 1).

Tabela 1. Obszary chronione na świecie

Rok	Liczba	Powierzchnia [mln km ²]
1962	9 214	2,4
1972	16 394	4,1
1982	27 794	8,8
1992	48 388	12,3
2003	102 102	18,8
2014	209 429	32,9

Źródło: M. Deguignet, D. Juffe-Bignoli, J. Harrison, B. MacSharry, N. Burgess, N. Kingston, 2014 *United Nations List of Protected Areas*, UNEP-WCMC: Cambridge 2014, s. 14.

Obszary chronione mają olbrzymie znaczenie dla człowieka, gospodarki, całej planety. Szacuje się, iż na przykład obszary chronione Meksyku absorbują rocznie taką ilość dwutlenku węgla, jaką przemysł tego państwa produkuje w ciągu 5 lat. Zgodzić się należy z J. Radziejowskim, iż aby pogodzić wymogi ochrony przyrody z możliwością eksploatacji jej zasobów, niezbędne jest stosowanie zasad zrównoważonego rozwoju oraz dalszy rozwój obszarów chronionych⁶, których obowiązek ochrony powinien być bezwzględnie przestrzegany, gdyż bez jego przestrzegania prawo do korzystania ze środowiska naturalnego nie będzie mogło być gwarantowane⁷.

Podstawy prawne ochrony przyrody w Polsce

W państwie demokratycznym, które powinno być państwem prawnym, wszelkie działania władcze winny być dokonywane na podstawie prawa⁸.

⁵ M. Deguignet, D. Juffe-Bignoli, J. Harrison, B. MacSharry, N. Burgess, N. Kingston, 2014 *United Nations List of Protected Areas*, UNEP-WCMC: Cambridge 2014, s. 14; por. S. Chape, S. Blyth, L. Fish, P. Fox, M. Spalding, 2003 *United Nations List of Protected Areas*, Gland, Switzerland and Cambridge 2003, s. 33.

⁶ J. Radziejowski, *Obszary chronione jako forma zarządzania różnorodnością biologiczną*, s. 6 i 13, www.ucbs.uw.edu.pl [02-11-2015].

⁷ B. Banaszak, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*. Warszawa 2012, www.Legalis.pl; por. W. Hahn, *Offenbarungspflichten im Umweltschutzrecht*, Bonn-Köln 1984, s. 105-109.

⁸ A. Breczko, A. Jamróz, S. Oliwniak, *Wstęp do nauk prawnych*, Białystok 1999, s. 37.

Katalog źródeł prawa normuje art. 87 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.⁹, określający, iż „źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia” (art. 87 ust. 1).

W obowiązującej obecnie Konstytucji nie ma bezpośredniego odniesienia do ochrony obszarów chronionych, ustawa zasadnicza nakłada jednak obowiązek dbania o środowisko na wszystkich obywateli (art. 86). Konstytucja RP podkreśla, iż i władze publiczne zobowiązane są do prowadzenia polityki zapewniającej bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom, a ochrona środowiska jest obowiązkiem władz publicznych (art. 74), a sama Rzeczpospolita Polska strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju (art. 5). Zasada zrównoważonego rozwoju została sformułowana również w ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska¹⁰, a bezpieczeństwo ekologiczne, co podkreślił Trybunał Konstytucyjny, rozumiane powinno być „jako uzyskanie takiego stanu środowiska, które pozwala na bezpieczne przebywanie w tym środowisku i umożliwia korzystanie z tego środowiska w sposób zapewniający rozwój człowieka”¹¹. Trybunał Konstytucyjny zaznaczył, iż „zadania władz publicznych są szersze – obejmują też działania poprawiające aktualny stan środowiska i programujące jego dalszy rozwój”¹².

W obowiązującym aktualnie w Rzeczypospolitej Polskiej systemie prawnym ochrona przyrody regulowana jest przez szereg ustaw i rozporządzeń, z których największą rolę odgrywa niewątpliwie Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody¹³ (dalej u.o.p.). Ustawa ta zobowiązuje Radę Ministrów i właściwych ministrów do wydania szeregu aktów wykonawczych, dotyczących obszarów chronionych. W tym zakresie Rada Ministrów wydaje między innymi rozporządzenia dotyczące powoływania parków narodowych, zmian ich granic oraz innych zasad ich funkcjonowania¹⁴.

⁹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. nr 78 poz. 483).

¹⁰ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2013 r. poz. 1232 z późn. zm.).

¹¹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 czerwca 2006 r., K 23/05.

¹² Ibidem.

¹³ Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2015 r. poz. 1651 z późn. zm.).

¹⁴ Więcej na ten temat: J. Radziejowski, *Obszary chronionej przyrody. Historia...*, s. 131-135 i 143-145; por. *Ochrona środowiska – przepisy.gofin.pl*, www.przepisy.gofin.pl [02-11-2015].

Rzeczpospolita Polska jest również uczestnikiem wielostronnych międzynarodowych umów i konwencji¹⁵, z których najważniejsze, mające duży wpływ na kształtowanie się polityki ochrony przyrody w Polsce, w tym obszarów chronionych, to między innymi:

1. Konwencja o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego, sporządzona w Ramsarze dnia 2 lutego 1971 r.¹⁶.
2. Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r.¹⁷.
3. Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem, sporządzona w Waszyngtonie dnia 3 marca 1973 r.¹⁸.
4. Konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt, sporządzona w Bonn dnia 23 czerwca 1979 r.¹⁹.
5. Konwencja o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk, sporządzona w Bernie dnia 19 września 1979 r.²⁰.
6. Konwencja o różnorodności biologicznej, sporządzona w Rio de Janeiro dnia 5 czerwca 1992 r.²¹.

Należy pamiętać, iż przystępując do umów międzynarodowych, jakimi są konwencje ekologiczne, państwo zaciąga zobowiązania dwojakiego rodzaju – po pierwsze, wyraża zgodę na stosowanie norm prawa międzynarodowego w stosunkach zewnętrznych, po drugie zobowiązuje się do wypełniania przyjętego w taki sposób prawa również wewnątrz państwa²². Słuszne jest zatem stanowisko M. Sobolewskiego, iż pomimo problemów pojawiających się przy wdrażaniu konwencji i umów międzynarodowych nie ulega wątpliwości, że liczba i zakres inicjatyw podjętych w związku z zobowiązaniami zewnętrznymi stanowi ważne uzupełnienie, a w niektórych dziedzinach podstawowy element działań z zakresu ochrony środowiska w Polsce²³.

¹⁵ Więcej informacji o ważniejszych konwencjach międzynarodowych dotyczących problematyki ochrony środowiska, które zostały ratyfikowane przez Polskę: M. Sobolewski, *Konwencje i porozumienia przyrodnicze ratyfikowane przez Polskę*, Kancelaria Sejmu, Biuro Studiów i Ekspertyz, nr 749, Warszawa 2000, s. 1-13; A. Chmielowiec, *Źródła prawa międzynarodowego – zagadnienia wstępne*, www.cejsh.icm.edu.pl (tamże obszerna bibliografia), [05-11-2015].

¹⁶ (Dz.U. 1978 nr 7 poz. 24).

¹⁷ (Dz.U. 1976 nr 32 poz. 190).

¹⁸ (Dz.U. 1991 nr 27 poz. 112).

¹⁹ (Dz.U. 2003 nr 2 poz. 17).

²⁰ (Dz.U. 1996 Nr 58, poz. 263).

²¹ (Dz.U. 2002 nr 184 poz. 1532).

²² M. Sobolewski, op. cit., s. 1; por. R. Kwiecień, *Miejsce umów międzynarodowych w porządku prawnym państwa polskiego*, Warszawa 2000, s. 41.

²³ M. Sobolewski, op. cit., s. 11.

Istota obszarów chronionych

Zgodnie z art. 2 u.o.p. „ochrona przyrody polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody: dziko występujących roślin, zwierząt i grzybów; roślin, zwierząt i grzybów objętych ochroną gatunkową; zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia; siedlisk przyrodniczych; siedlisk zagrożonych wyginięciem, rzadkich i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów; tworów przyrody żywej i nieożywionej oraz kopalnych szczątków roślin i zwierząt; krajobrazu; zieleni w miastach i wsiach; zadrzewień”.

Ustawa o ochronie przyrody (art. 5) określa również zakres tej ochrony, ustanawiając między innymi ochronę krajobrazową mającą na celu zachowanie cech charakterystycznych danego krajobrazu, ochronę ścisłą oznaczającą całkowite i trwałe zaniechanie bezpośredniej ingerencji człowieka w stan ekosystemów, tworów i składników przyrody oraz w przebieg procesów przyrodniczych na obszarach objętych ochroną, a w przypadku gatunków – całoroczną ochronę należących do nich osobników i stadiów ich rozwoju oraz ochronę częściową oznaczającą ochronę gatunków roślin, zwierząt i grzybów, aczkolwiek dopuszczającą możliwość redukcji liczebności populacji oraz pozyskiwania osobników tych gatunków lub ich części.

W myśl art. 6 u.o.p. formami ochrony przyrody są: parki narodowe, rezerwy przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe oraz ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów. Obszarowo, największą powierzchnię zajmuje obszar Natura 2000²⁴. W następnej kolejności znajdują się obszary chronionego krajobrazu, parki krajobrazowe i parki narodowe²⁵.

Park narodowy obejmuje zgodnie z art. 8 u.o.p. obszar wyróżniający się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na którym ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe. Park narodowy tworzy się w celu zachowania różnorodności biologicznej, zasobów, tworów i składników przyrody nieożywionej i walorów krajobrazowych, przywróce-

²⁴ Podstawą prawną do tworzenia sieci Natura 2000 są: dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa, zwana Dyrektywą Ptasią (Dz.Urz.U.E.L 2010 nr 20, s. 7) oraz dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory zwana Dyrektywą Siedliskową (Dz.Urz.U.E.L nr 206, s. 7).

²⁵ Zob. J. Burdziej, M. Kunz, *Obszary chronione w Polsce – spojrzenie geoprzestrzenne*, w: M. Kunz, A. Nienartowicz (red.), *Systemy informacji geograficznej w zarządzaniu obszarami chronionymi – od teorii do praktyki*, Tuchola-Toruń 2013, s. 16.

nia właściwego stanu zasobów i składników przyrody oraz odtworzenia zniekształconych siedlisk przyrodniczych, siedlisk roślin, siedlisk zwierząt lub siedlisk grzybów²⁶.

Istnienie parków narodowych, rezerwatów przyrody i innych obszarów chronionych wpływa także bezpośrednio i pośrednio na graniczące z nimi tereny. Aby przeciwdziałać skutkom konfliktów pomiędzy inwestycjami a obszarami chronionymi, konieczne jest wprowadzenie stref ograniczonego użytkowania graniczących z formą ochrony przyrody i wyznaczonych indywidualnie w celu zabezpieczenia przed zagrożeniami zewnętrznymi wynikającymi z działalności człowieka, tak zwanych otulin (art. 5 pkt 14 u.o.p.)²⁷.

Należy również pamiętać, iż dość powszechną formą użytkowania obszarów chronionych jest zarówno rolnictwo, jak i rybołówstwo, czy prowadzenie gospodarki leśnej. Zagadnienie to wykracza poza ramy tego artykułu, jest więc tu jedynie wzmiankowane, warto jednak podkreślić, iż troskę o zachowanie dotychczasowych warunków przyrodniczych można połączyć z ochroną interesów ludzi te obszary zamieszkujących. Zachowanie takiego konsensusu powinno być jednym z celów, który powinien brać pod uwagę Ustawodawca podczas tworzenia przepisów z zakresu ochrony przyrody i środowiska, zaś wszelkie czynności gospodarcze na terenach obszarów chronionych powinny się mieścić w szczegółowych ramach prawnych, wyznaczających granice dopuszczalności działań gospodarczych²⁸.

Turystyka i inne formy udostępniania obszarów chronionych

Turystyka stanowi jeden z najważniejszych problemów dla ochrony przyrody²⁹. Polskie parki narodowe odwiedza corocznie ponad 10 milionów ludzi, w tym coraz więcej cudzoziemców. Również parki krajobrazowe,

²⁶ Wszystkie polskie parki narodowe, jako odpowiadające wymogom Światowej Unii Ochrony Przyrody i Jej Zasobów (IUCN – WCU) znalazły się na jej liście. Ponadto UNESCO wpisało 9 parków narodowych na listę rezerwatów biosfery (Babiogórski, Białowiecki, Bieszczadzki, Bory Tucholskie, Kampinoski, Karkonoski, Poleski, Słowiński, Tatrzański), w tym 1 (Białowiecki) został uznany przez UNESCO za obiekt dziedzictwa światowego. Warto dodać, iż również 7 polskich parków narodowych (Biebrzański, Narwiański, Karkonoski, Poleski, Ujście Warty, Słowiński i Wigierski) objętych zostało Konwencją o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego, *Ochrona Środowiska 2014*, Warszawa 2014, s. 368.

²⁷ por. J. Radziejowski, *Obszary chronione ...*, s. 6.

²⁸ M. Machoń, *Gospodarka leśna w obliczu potrzeb ochrony przyrody*, dostępny na stronie internetowej: www.cejsh.icm.edu.pl [05-11-2015].

²⁹ Zob. P.F.J. Eagles, M.E. Bowman, T. Chang-Hung Tao, *Guidelines for Tourism in Parks and Protected Areas of East Asia*, Gland, Switzerland and Cambridge 2001, s. 1.

na których terenie zlokalizowana jest znaczna część szlaków turystycznych, stanowią istotny cel odwiedzin³⁰.

Ustawa u.o.p. w art. 12 określa, iż „obszar parku narodowego może być udostępniany w sposób, który nie wpłynie negatywnie na przyrodę w parku narodowym”, określając jednocześnie, iż pod pojęciem „udostępniania” należy rozumieć „umożliwianie korzystania z parku narodowego, rezerwatu przyrody lub niektórych ich obszarów i obiektów w celach naukowych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, sportowych, filmowania, fotografovania, a także w celach zarobkowych” (art. 5 pkt 22).

W planie ochrony parku narodowego, a do czasu jego sporządzenia – w zadaniach ochronnych ustala się miejsca, które mogą być udostępniane, oraz maksymalną liczbę osób mogących przebywać jednocześnie w tych miejscach (art. 12 ust. 2 u.o.p.). Aby ochronić szczególnie cenne tereny przed nadmiernym ruchem turystycznym, minister właściwy do spraw środowiska, uwzględniając zróżnicowanie walorów przyrodniczych i krajobrazowych parków narodowych, nasilenie ruchu turystycznego i jego oddziaływanie na przyrodę parków narodowych, określa, w drodze rozporządzenia, parki narodowe lub niektóre ich obszary, gdzie za wstęp pobiera się opłaty (art. 12 ust. 10 u.o.p.).

Artykuł 15 ustawy u.o.p. zabrania na terenach parków narodowych i rezerwatów, poza terenami do tego wyznaczonymi przez dyrektora parku narodowego, a w rezerwacie przyrody – przez regionalnego dyrektora ochrony środowiska, między innymi wielu form turystyki, biwakowania, ruchu pieszego, rowerowego, narciarskiego i jazdy konnej, ruchu pojazdów poza drogami publicznymi oraz poza drogami położonymi na nieruchomościach stanowiących własność parków narodowych lub będących w użytkowaniu wieczystym parków narodowych, uprawiania sportów wodnych i motorowych, umyślnego płoszenia zwierząt kręgowych, polowania, pozyskiwania, niszczenia lub umyślnego uszkodzenia roślin oraz grzybów, umyślnego uszkodzenia, zanieczyszczenia i dokonywania zmian obiektów przyrodniczych, palenia ognisk i wyrobów tytoniowych oraz używania źródeł światła o otwartym płomieniu, prowadzenia działalności wytwórczej, handlowej i rolniczej, jak również prowadzenia badań naukowych i organizacji imprez rekreacyjno-sportowych.

Większość obiektów turystycznych w parkach jest własnością podmiotów obcych oraz osób prywatnych, pełniących często funkcje operatorów turystyki na obszarach chronionych (z PTTK, operatorami kolejek i wyciągów narciarskich oraz nartostrad)³¹. Położenie stref masowego wypoczynku w parkach, niedostateczna infrastruktura turystyczna, kanalizująca ruch

³⁰ J. Radziejowski, *Obszary chronionej przyrody. Historia...*, s. 204.

³¹ *Ibidem*, s. 207-212.

turystyczny, a częstokroć nieprzestrzeżenie przez organizatorów ruchu turystycznego założonych wcześniej dopuszczalnych wielkości dziennego obciążenia turystycznego stanowić może zagrożenie dla obiektów chronionych³².

Turystyka i rekreacja stanowią ważną formę użytkowania wszystkich obszarów chronionych, oprócz rezerwatów ścisłych, przy czym obowiązuje zasada, że im bardziej ścisła jest forma ochrony obszaru, tym większe są ograniczenia w jego użytkowaniu, zaś szczególnie preferowana jest tam tak zwana turystyka kwalifikowana (piesza, rowerowa, konna). Turystyka ta, obecnie zwana także ekoturystyką bądź turystyką zrównoważoną, uznawana jest za szczególnie przyjazną środowisku naturalnemu, zwłaszcza gdy nie ma charakteru masowego. Dyrektorzy parków narodowych i rezerwatów mogą wskazać miejsca, w których dozwolone jest zbieranie runa leśnego, czy miejsca amatorskiego połowu ryb. Zasadą jest również to, aby obiekty służące turystyce lokować w miarę możliwości poza granicami obszarów chronionych. Turystyka bardziej agresywna, o charakterze wypoczynkowym, wraz z bazą noclegową, dopuszczalna jest na terenie parków krajobrazowych, gdzie inną formą użytkowania rekreacyjnego obszarów chronionych i ich otulin jest często lecznictwo sanatoryjne, którego zorganizowane początki sięgają XVI wieku. Zdarza się zresztą, iż lecznictwo sanatoryjne wspiera ochronę przyrody, czego przykładem mogą być uzdrowiska Kudowa Zdrój, Polanica Zdrój czy Duszniki Zdrój, położone u podnóża Parku Narodowego Gór Stołowych. Na wielu innych obszarach rozwijają się różne formy turystyki – w Bieszczadach turystyka konna, na terenie Biebrzańskiego Parku Narodowego i w Narwiańskim Parku Narodowym wyprawy ornitologiczne (*bird watching*), na terenach górskich i podgórszych narciarstwo, rzeczą zrozumiałą jest więc także zainteresowanie lokalnych samorządów zarówno promocją tych obszarów, jak i przyciągnięciem jak największej liczby odwiedzających. Działalność ta stanowi ważne pole współpracy między administracją parków a władzami lokalnymi, umożliwiając produkcję na przykład wysokiej jakości ekologicznej żywności. Działalność rolnicza czy hodowlana, oprócz korzyści dla rolników może mieć więc duże znaczenie również dla zachowania walorów przyrodniczych obszaru chronionego, szczególnie gdy użyte zostaną metody tradycyjne, nieszkodzące przyrodzie, przyczynia się również do intensyfikowania starań lokalnych społeczności, aby działać na rzecz hodowli zachowawczej zagrożonych gatunków zwierząt domowych, należących do rodzimych ras. Dobrym przykładem takich tradycji jest tak zwany wypas kulturowy owiec, prowadzony w tradycyjny sposób na niektórych halach tatrzańskich, aczkolwiek każda udana forma promocji produktów lokalnych

³² Ibidem, s. 213.

powoduje jednocześnie, iż dany teren staje się atrakcyjnym celem wszelkiego rodzaju ekoturystyki³³.

Podsumowanie

Polska ma blisko stuletnią tradycję w zakresie tworzenia obszarów chronionych, jest też sygnatariuszem najważniejszych międzynarodowych konwencji dotyczących ochrony przyrody. Poza nielicznymi, ściśle chronionymi terenami, obszary chronione są użytkowane w różny sposób, a jedna z najpopularniejszych form ich użytkowania jest turystyka, która stanowi jedno z ważniejszych zadań w działalności parków narodowych i krajobrazowych³⁴. Współczesna ochrona przyrody w coraz większym stopniu postrzega obszary chronione jako narzędzie ochrony różnorodności biologicznej, coraz powszechniejsze jest też przekonanie, że obszary takie są ważne nie tylko dla przyrodników, ale także i dla społeczeństwa³⁵.

System ochrony przyrody w Polsce spełnia unijne i międzynarodowe standardy. Celem Ustawodawcy powinno być wprowadzenie w istniejących przepisach prawnych takich rozwiązań, aby bez nadmiernego ograniczania dostępu do obszarów chronionych zabezpieczyć je przed ewentualnymi zagrożeniami wynikającymi ze zwiększającej się liczby gości, którzy te obszary odwiedzają. Ochrona przyrody stanowi niewątpliwie wyzwanie przyszłości, gdyż tylko właściwie prowadzona pozwoli zachować obszary przyrodniczo cenne dla przyszłych pokoleń.

Literatura

- Banaszak B., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*. Warszawa 2012
- Breczko A., Jamróz A., Oliwniak S., *Wstęp do nauk prawnych*, Białystok 1999
- Burdziej J., Kunz M., *Obszary chronione w Polsce – spojrzenie geoprzestrzenne*, w: M. Kunz, A. Nienartowicz (red.), *Systemy informacji geograficznej w zarządzaniu obszarami chronionymi – od teorii do praktyki*, Tuchola-Toruń 2013
- Chape S., Blyth S., Fish L., Fox P., Spalding M., *2003 United Nations List of Protected Areas*, Gland, Switzerland and Cambridge 2003
- Chmielowiec A., *Źródła prawa międzynarodowego – zagadnienia wstępne*, www.cejsh.icm.edu.pl
- Christie I., Fernandes E., Messerli H., Twining-Ward L., *Tourism in Africa: Harnessing Tourism for Growth and Improved Livelihoods*, Waszyngton 2014

³³ Ibidem, s. 204-214.

³⁴ Ibidem, s. 244-249.

³⁵ E. Iddle, T. Bines, *Planowanie ochrony obszarów cennych przyrodniczo*, Świebodzin, 2004, s. 8, www.kp.org.pl [06-11-2015].

- Deguignet M., Juffe-Bignoli D., Harrison J., MacSharry B., Burgess N., Kingston N., 2014 *United Nations List of Protected Areas*, Cambridge 2014
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dz.Urz.U.E.L 2010 nr 20)
- Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dz.Urz.U.E.L nr 206)
- Eagles P. F. J., Bowman M. E., Chang-Hung Tao T., *Guidelines for Tourism in Parks and Protected Areas of East Asia*, Gland, Switzerland and Cambridge 2001
- Hahn W., *Offenbarungspflichten im Umweltschutzrecht*, Bonn-Köln 1984
- Iddle E., Bines T., *Planowanie ochrony obszarów cennych przyrodniczo*, Świebodzin, 2004, www.kp.org.pl
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., nr 78 poz. 483)
- Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem, z dnia 3 marca 1973 r. (Dz.U. 1991 nr 27 poz. 112)
- Konwencja o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego z dnia 2 lutego 1971 r. (Dz.U. 1978 nr 7 poz. 24)
- Konwencja o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk, z dnia 19 września 1979 r. (Dz.U. 1996 nr 58 poz. 263)
- Konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt, z dnia 23 czerwca 1979 r. (Dz.U. 2003 nr 2 poz. 17)
- Konwencja o różnorodności biologicznej, z dnia 5 czerwca 1992 r. (Dz.U. 2002 nr 184 poz. 1532)
- Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, z dnia 16 listopada 1972 r. (Dz.U. 1976 nr 32 poz. 190)
- Kwiecień R., *Miejsce umów międzynarodowych w porządku prawnym państwa polskiego*, Warszawa 2000
- Machoń M., *Gospodarka leśna w obliczu potrzeb ochrony przyrody*, www.cejsh.icm.edu.pl
- Ochrona środowiska – przepisy.gofin.pl*, www.przepisy.gofin.pl
- Ochrona Środowiska 2014*, Warszawa 2014
- Radziejowski J., *Obszary chronione jako forma zarządzania różnorodnością biologiczną*, www.ucbs.uw.edu.pl
- Radziejowski J., *Obszary chronionej przyrody. Historia, stan obecny, wyzwania przyszłości*, Warszawa 2011
- Słownik Języka Polskiego*, www.sjp.pl
- Sobolewski M., *Konwencje i porozumienia przyrodnicze ratyfikowane przez Polskę*, Kancelaria Sejmu, Biuro Studiów i Ekspertyz, nr 749, Warszawa 2000
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2015 r. poz. 1651 z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2013 r. poz. 1232 z późn. zm.)
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 czerwca 2006 r., K 23/05